

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.011.3-051:91]:378-043.86

DOI [https://doi.org/ 10.5281/zenodo.13852287](https://doi.org/10.5281/zenodo.13852287)

Удосконалення освітніх програм спеціальності Середня освіта (Географія) як чинник безперервного професійного розвитку майбутніх учителів географії

Носаченко Володимир Миколайович

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри екології, географії і методики навчання, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., 08401, <https://orcid.org/0000-0003-0266-5199>

Прийнято: 04. 09.2024| Оpubліковано: 16.09.2024

***Анотація.** У статті розглядається актуальність удосконалення освітніх програм спеціальності «Середня освіта (Географія)» у контексті забезпечення безперервного професійного розвитку майбутніх учителів географії в закладах вищої освіти. Зокрема, автор звертає увагу на зміни у підходах до педагогічної підготовки, викликані сучасними викликами, такими як глобалізація, цифровізація та інноваційні тенденції в освітньому середовищі. Обґрунтовується потреба в адаптації освітніх програм для формування у студентів комплексу професійних компетентностей, які дозволять їм ефективно працювати в умовах сучасної школи та адаптуватися до динамічних*

змін у суспільстві. Особливий акцент зроблено на впровадженні інноваційних методик навчання, котрі мають забезпечити розвиток у студентів навичок критичного мислення, аналізу, самонавчання та дослідницької діяльності. Окремо висвітлено значення цифрової грамотності для майбутніх учителів географії, адже сучасний навчальний процес дедалі більше орієнтований на використання інформаційно-комунікаційних технологій. Розвиток цих компетентностей дозволить майбутнім учителям не лише покращити процес викладання, але й гнучко реагувати на нові виклики та інтегрувати цифрові інструменти в освітній процес. У статті також актуалізується необхідність міжнародного співробітництва та інтеграції найкращих світових практик у підготовку майбутніх учителів географії. Це сприяє підвищенню якості освіти, оскільки забезпечує доступ до новітніх педагогічних підходів і методик. Автор пропонує шляхи модернізації освітніх програм, котрі включають не тільки впровадження нових технологій, але й проєктну діяльність, що дозволяє студентам здобувати освіти і на практиці втілювати отримані знання. Це сприяє формуванню у них навичок вирішення реальних освітніх завдань, а також розвитку професійних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Отже, удосконалення освітніх програм зі спеціальності «Середня освіта (Географія)» стає важливим елементом підготовки майбутніх учителів до викликів сучасного освітнього простору. Запропоновані підходи і методики сприятимуть формуванню готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного розвитку, що є запорукою їхньої успішної професійної кар'єри в умовах сучасного світу.

Ключові слова: безперервний професійний розвиток, теорія і методика професійної освіти, Середня освіта (Географія), майбутні учителі географії, інноваційні технології.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Improvement of educational programs of the specialty Secondary education
(Geography) as a factor of continuous professional development of future
teachers of geography**

Nosachenko Volodymyr Mykolaiovych

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ecology, Geography and Teaching Methods, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30 Sukhomlynskoho Str., Pereiaslav, Kyiv Oblast, 08401, <https://orcid.org/0000-0003-0266-5199>

Abstract. *The article examines the relevance of improving educational programs of the specialty "Secondary Education (Geography)" in the context of ensuring continuous professional development of future geography teachers in higher education institutions. In particular, the author draws attention to changes in approaches to pedagogical training caused by modern challenges, such as globalization, digitalization, and innovative trends in the educational environment. The need for adaptation of educational programs for the formation of a set of professional competencies in students, which will allow them to work effectively in modern school conditions and adapt to dynamic changes in society, is substantiated. Special emphasis is placed on the implementation of innovative teaching methods, which should ensure the development of students' skills in critical thinking, analysis, self-study and research activities. The value of digital literacy for future geography teachers is highlighted separately, because the modern educational process is increasingly oriented towards the use of information and communication technologies. The development of these competencies will allow future teachers not only to improve the teaching process, but also to flexibly respond to new challenges and integrate digital tools into the educational process. The article also highlights the need for international cooperation*

and integration of the best global practices in the training of future geography teachers. This contributes to the improvement of the quality of education, as it provides access to the latest pedagogical approaches and methods. The author offers ways to modernize educational programs, which include not only the introduction of new technologies, but also project activities that allow students to get an education and put the acquired knowledge into practice. This contributes to the formation of their skills in solving real educational tasks, as well as the development of professional qualities necessary for successful pedagogical activity. Therefore, the improvement of educational programs in the specialty "Secondary Education (Geography)" becomes an important element of preparing future teachers for the challenges of the modern educational space. The proposed approaches and methods will contribute to the formation of the readiness of future teachers for continuous professional development, which is the key to their successful professional career in the conditions of the modern world.

Key words: *continuous professional development, theory and methodology of professional education, Secondary education (Geography), future teachers of geography, innovative technologies.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями (Вступ). Сучасний розвиток суспільства, що характеризується стрімкими змінами в усіх сферах життя, висуває нові вимоги до професійної підготовки фахівців, зокрема в сфері освіти. Вища освіта, як один з ключових інститутів формування кваліфікованих кадрів, відіграє вирішальну роль у забезпеченні відповідності професійних компетентностей сучасним вимогам ринку праці та суспільства в цілому. Особливої уваги заслуговує підготовка майбутніх учителів географії, які не лише

передають знання про навколишній світ, але й формують у здобувачів освіти цілісне сприйняття глобальних процесів та викликів сучасності.

Проблема безперервного професійного розвитку майбутніх учителів географії стає дедалі актуальнішою в умовах постійного оновлення змісту освіти, впровадження новітніх педагогічних технологій та посилення вимог до компетентності педагогів. У цьому контексті виникає необхідність розгляду питання удосконалення змісту вищої освіти як важливого етапу в підготовці фахівців, здатних до самостійного професійного вдосконалення протягом усього життя. Зокрема, особлива увага повинна приділятися розробці та впровадженню освітніх програм, котрі сприяють формуванню готовності майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку.

Отже, наукове обґрунтування та розробка ефективних підходів до удосконалення освітніх програм з підготовки майбутніх учителів географії з урахуванням вимог для забезпечення безперервного професійного розвитку є важливим науковим і практичним завданням, котре потребує комплексного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Огляд літератури). Тема підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного розвитку в контексті реформування вищої освіти є актуальною як в Україні, так і за її межами. Ця проблема розглядається в багатьох дослідженнях, де аналізується ефективність різних підходів до навчання та розвитку компетентностей майбутніх учителів.

Для вчителів актуальним є розвиток їхніх професійних компетенцій у сфері застосування сучасних технологій і методів викладання, які сприяють формуванню наукового мислення в учнів. Наприклад, дослідження Desimone, L. M. (2009) присвячене концептуалізації, вимірюванню та методології вивчення впливу професійного розвитку вчителів на вчителів та

учнів. Це підтверджується також дослідженням Рекгун та колег (2017), де підкреслюється важливість емоційної підтримки учнів через інтерактивні та мотиваційні педагогічні підходи, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу в таких фундаментальних дисциплінах, як хімія та фізика.

У контексті БПР учителів математики та природничих наук, дослідження Garet et al. (2016) та Ping, C. et al. (2018) вказує на значну ефективність програм, що включають моделі інтерактивного навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці програми допомагають учителям математики та природничих наук краще організовувати навчальний процес і залучати учнів до активної роботи з математичними концепціями через технологічні інструменти, такі як графічні калькулятори та спеціалізовані програмні засоби.

Вчителі історії та інших гуманітарних дисциплін також беруть активну участь у програмах БПР, що акцентують увагу на розвитку критичного мислення та інтерактивних підходів до викладання. Дослідження Desimone (2009) показує, що професійний розвиток у сфері історії часто включає аналіз сучасних історичних подій та інтеграцію міждисциплінарних підходів, що допомагають учителям краще підготувати учнів до розуміння складних історичних процесів.

Безперервний професійний розвиток учителів різних спеціальностей є ключовим елементом успішної освіти. Незалежно від дисципліни, головними факторами, що впливають на ефективність БПР, є використання сучасних технологій, інтерактивні методи навчання та акцент на розвиток критичного мислення і наукового підходу до навчання.

Огляд наукової літератури, присвяченої розвитку вищої освіти у контексті підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку, свідчить про значний інтерес до цього питання у наукових колах протягом останнього десятиліття.

По-перше, важливим аспектом є впровадження інноваційних педагогічних умов, котрі створюють мотиваційне середовище для безперервного професійного розвитку. У статті Nosachenko (2022) аналізується система підготовки майбутніх учителів географії, з акцентом на мотиваційних компонентах та показниках готовності до безперервного професійного зростання. Автор наголошує, що ефективність підготовки значною мірою залежить від створення позитивного навчального середовища та застосування інноваційних методів навчання. Стаття Kryshinets-Andialoshii, K. O. (2021) присвячена умовам розвитку формування розвиваючого середовища закладу загальної середньої освіти, де визначено, що організаційно-педагогічними умовами формування розвиваючого середовища школи виступає організація внутрішньошкільної системи професійного розвитку педагогічного персоналу.

Дослідження Khan (2014) розглядає використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у програмах підготовки вчителів у Бангладеш. Він підкреслює, що інтеграція ІКТ у навчальні програми підвищує якість викладання та сприяє професійному розвитку вчителів. Це дослідження є особливо цінним для розуміння того, як новітні технології можуть бути використані для покращення підготовки вчителів географії в глобальному контексті.

Ще одне дослідження, котре заслуговує на увагу, проведене у контексті підвищення якості викладання вищої освіти. Автори аналізують роль безперервного професійного розвитку у підвищенні якості викладання та визначають, що безперервний професійний розвиток сприяє не тільки професійному зростанню, але й покращенню навчальних результатів студентів (Ravhuhali et al., 2015).

Одним із ключових аспектів, що обговорюються у літературі, є необхідність безперервного професійного розвитку вчителів. Дослідження,

проведене у 2023 році в Португалії, підкреслює важливість педагогічних тренінгів у підвищенні професійного рівня викладачів закладів вищої освіти. Автори цього дослідження вказують на позитивний вплив педагогічних програм на методи викладання, сприйняття власних професійних ролей і загальне задоволення роботою серед викладачів. Вони також наголошують на важливості інтеграції сучасних методик навчання та рефлексії над власною педагогічною діяльністю як основних елементів успішного професійного розвитку вчителів (Fernandes et al., 2023).

Крім того, аналіз літератури свідчить про те, що підготовка майбутніх учителів географії повинна включати новітні педагогічні умови та методологічні підходи, які сприяють формуванню критичного мислення, гнучкості та готовності до інновацій. Наприклад, дослідження, опубліковане у 2022 році, розглядає теоретичні основи педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії і робить акцент на необхідності розвитку середовища, яке сприяє безперервному професійному розвитку майбутніх учителів географії, а також на інноваційних підходах до змісту освіти (Nosachenko, 2022).

Загалом, сучасні наукові дослідження підкреслюють, що розвиток вищої освіти у контексті підготовки майбутніх учителів географії вимагає не тільки забезпечення їх фахових знань, але й постійного вдосконалення педагогічних умінь, орієнтованих на безперервний професійний розвиток.

Попри значний науковий інтерес до питання підготовки вчителів географії, існує низка невирішених проблем. Зокрема, у дослідженнях не завжди приділяється достатньо уваги формуванню стійкої мотивації до безперервного професійного розвитку після завершення професійної освіти. Також відсутні детальні дослідження, котрі б аналізували ефективність конкретних методик і підходів для забезпечення довготривалого професійного зростання вчителів географії.

Отже, дане дослідження має на меті заповнити ці прогалини, досліджуючи питання підготовки майбутніх учителів географії в контексті безперервного професійного розвитку. Це дозволить краще зрозуміти, як саме різні педагогічні підходи та технології можуть бути використані для формування готовності майбутніх учителів до постійного професійного вдосконалення.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є науковий аналіз сучасних тенденцій у підготовці майбутніх учителів географії в контексті безперервного професійного розвитку, з акцентом на міжнародний досвід та інноваційні педагогічні практики; розробка рекомендацій щодо вдосконалення освітніх програм, спрямованих на розвиток самонавчання, критичного мислення та готовності до адаптації у швидкозмінному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Визначення теоретичних основ підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку є важливим етапом у формуванні сучасної концепції педагогічної освіти. Це завдання включає в себе аналіз існуючих педагогічних теорій, методологій, підходів та концепцій, котрі стосуються професійного розвитку майбутніх учителів, зокрема у галузі географії.

Однією з ключових теоретичних основ є концепція безперервного навчання, котра передбачає постійний розвиток професійних компетентностей упродовж усього періоду професійної діяльності. Ця концепція базується на ідеях саморозвитку та самовдосконалення, що є необхідними умовами для успішної адаптації до змін у професійній сфері. У контексті підготовки майбутніх учителів географії, важливим є також використання теорії компетентнісного підходу. Цей підхід орієнтований на формування у майбутніх педагогів сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних функцій на високому рівні. Важливу роль у цьому відіграє

формування таких компетентностей, як критичне мислення, здатність до інтеграції знань з різних дисциплін, навички використання сучасних інформаційних технологій, а також екологічна свідомість.

Крім того, теорії професійної ідентичності та розвитку професійної культури відіграють значну роль у підготовці майбутніх учителів географії. Формування професійної ідентичності дозволяє студентам усвідомити свою роль в освітньому процесі, а розвиток професійної культури сприяє інтеграції етичних та культурних аспектів у педагогічну діяльність.

Необхідно також враховувати сучасні підходи до інтерактивного навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі. Такі підходи дозволяють створити умови для активного залучення студентів до навчального процесу та забезпечити безперервний доступ до новітніх знань і технологій.

Однією з інноваційних практик, що спрямовані на підготовку майбутніх учителів до безперервного професійного розвитку, є використання методів інтерактивного навчання. Ці методи включають групові проекти, дискусії, рольові ігри та симуляції, що сприяють розвитку комунікаційних навичок, критичного мислення, здатності до співпраці та адаптивності. Такі навички є ключовими для вчителя, який прагне до постійного вдосконалення та адаптації до змін у професійному середовищі.

Важливим аспектом освітніх програм є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес навчання. Використання ІКТ дозволяє студентам отримувати доступ до сучасних інформаційних ресурсів, розвивати навички роботи з електронними джерелами інформації, а також здійснювати безперервний професійний розвиток після завершення формальної освіти. Наприклад, впровадження електронних курсів, онлайн-семінарів і вебінарів є ефективним інструментом для підвищення кваліфікації вчителів.

Отже, теоретичні основи підготовки вчителів географії до безперервного професійного розвитку включають інтеграцію концепцій безперервного навчання, компетентнісного підходу, професійної ідентичності та розвитку професійної культури, а також сучасних підходів до інтерактивного навчання та використання ІКТ. Ці теоретичні засади створюють фундамент для ефективної підготовки майбутніх учителів, здатних до постійного професійного вдосконалення та адаптації до викликів сучасного освітнього середовища.

Для здійснення аналізу існуючих освітніх програм та практик у вищій освіті, котрі спрямовані на формування готовності майбутніх учителів до безперервного професійного розвитку, необхідно розглянути основні складові сучасної педагогічної освіти, досвід різних країн у цій сфері, а також окреслити перспективи вдосконалення освітніх програм.

Освітні програми закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх учителів географії, зазвичай включають низку обов'язкових і вибіркових дисциплін, спрямованих на формування загальних і фахових компетентностей, а також програмних результатів навчання, необхідних для роботи вчителя. Сучасні програми часто базуються на компетентнісному підході, який орієнтований на формування ключових компетенцій, таких як критичне мислення, комунікаційні навички, здатність до самоосвіти тощо.

Програми підготовки вчителів географії в деяких країнах Європи та США також включають спеціальні курси, спрямовані на розвиток рефлексивних навичок і самооцінки. Такі курси дозволяють студентам аналізувати власний досвід, визначати власні сильні і слабкі сторони, а також формувати стратегії для подальшого професійного розвитку.

Аналіз існуючих освітніх програм та практик у вищій освіті свідчить про те, що підготовка майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку є важливою складовою сучасної педагогічної освіти. Проте,

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

незважаючи на значні досягнення в цій сфері, існують певні проблеми, які потребують вирішення. Серед основних проблем варто відзначити недостатню інтеграцію ІКТ у освітній процес, недостатню увагу до розвитку рефлексивних навичок та самооцінки у студентів, а також обмежені можливості для наставництва та педагогічної підтримки. Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити існуючі освітні програми, зокрема шляхом більш активного використання інтерактивних методів навчання, розвитку системи наставництва, а також створення умов для безперервного професійного розвитку після завершення формальної освіти.

Перспективи вдосконалення освітніх програм включають також розширення міжнародної співпраці, що дозволить використовувати кращі практики закордонного досвіду в підготовці майбутніх учителів географії. Це сприятиме підвищенню якості педагогічної освіти та забезпеченню готовності випускників до викликів сучасного освітнього середовища.

Одним з ключових елементів таких програм є практична підготовка, яка включає педагогічну практику в ЗЗСО. У ході цієї практики студенти мають можливість застосовувати отримані знання на практиці, розвивати педагогічні навички, а також формувати професійні установки та цінності. Досвід багатьох країн свідчить про те, що успішна інтеграція теоретичних знань і практичних навичок є необхідною умовою для підготовки майбутніх учителів, здатних до безперервного професійного розвитку. У фінській системі освіти велика увага приділяється поєднанню теорії та практики в підготовці вчителів. Студенти проходять тривалу практику в школах під керівництвом досвідчених наставників, що дає можливість майбутнім учителям глибше зрозуміти освітній процес і розвивати свої педагогічні навички в реальних умовах.

Також варто відзначити значення педагогічної підтримки та наставництва у процесі підготовки майбутніх учителів. Наставництво передбачає взаємодію

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

досвідчених педагогів із студентами, надання консультацій, підтримку в розв'язанні педагогічних завдань та складних ситуацій. Це сприяє формуванню у студентів почуття професійної відповідальності та готовності до самостійного прийняття рішень, що є важливими компонентами безперервного професійного розвитку.

Досвід закордонних країн свідчить про те, що ефективною практикою є впровадження системи безперервної освіти, яка включає постійне підвищення кваліфікації вчителів після закінчення університету. Наприклад, у Фінляндії та Швеції велике значення надається професійному розвитку вчителів протягом усього періоду їхньої кар'єри. Це включає участь у семінарах, конференціях, а також у програмах обміну досвідом, що дозволяє вчителям залишатися в курсі нових освітніх тенденцій та інновацій. У США програми підготовки вчителів також орієнтовані на безперервне навчання. Університети пропонують своїм випускникам можливість брати участь у програмах підвищення кваліфікації, які включають як традиційні, так і онлайн-курси. Такий підхід дозволяє вчителям оновлювати свої знання та навички відповідно до вимог часу.

Інноваційні педагогічні технології відіграють важливу роль у підготовці майбутніх учителів географії, оскільки вони сприяють розвитку професійних компетентностей, адаптивності та готовності до безперервного професійного розвитку. У сучасному освітньому процесі дедалі частіше застосовуються технології проблемно-орієнтованого та дослідницького навчання. ІКТ стали невід'ємною частиною сучасної педагогічної освіти, оскільки вони надають широкі можливості для інтеграції різних видів навчальної діяльності та підвищення ефективності навчального процесу. У підготовці майбутніх учителів географії ІКТ використовуються для створення віртуальних карт, проведення вебінарів, використання інтерактивних картографічних ресурсів, а також для організації онлайн-дискусій та групових проєктів. Одним з прикладів

ефективного використання ІКТ є дисципліна «Картографія з основами топографії», де студенти навчаються створювати та аналізувати різні види карт з використанням спеціалізованого програмного забезпечення, такого як ArcGIS або QGIS. Це не лише дозволяє студентам оволодіти сучасними технологіями картографування, але й сприяє розвитку навичок роботи з великими обсягами географічних даних, що є необхідними для подальшої професійної діяльності. Також варто відмітити ефективність упровадження освітнього компоненту «Інноваційні технології навчання в географічній освіті» в освітню програму «Середня освіта (Географія)» Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

Проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning, PBL) є одним з ефективних підходів, який сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності до самостійного розв'язання складних завдань. Цей метод активно використовується в дисципліні «Регіональна економічна і соціальна географія», де студенти працюють над реальними проблемами, що стосуються соціально-економічного розвитку окремих регіонів або країн. Наприклад, під час вивчення теми «Економічний розвиток країн Південної Америки», студенти можуть бути розділені на групи, кожна з яких аналізує розвиток конкретної країни з урахуванням екологічних, економічних та соціальних факторів. Використовуючи PBL, студенти розробляють стратегії для вирішення виявлених проблем, що дозволяє їм не лише поглибити знання з географії, але й сформувати здатність до комплексного аналізу та прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.

Інтерактивні методи навчання, такі як групові проекти, дискусії, рольові ігри та симуляції, значно підвищують рівень залученості студентів до навчального процесу та сприяють розвитку комунікаційних навичок, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Одним з прикладів інтерактивного підходу є використання рольових ігор у дисципліні «Соціальна географія». Наприклад,

під час вивчення теми «Урбанізація та її соціальні наслідки» студенти можуть взяти участь у симуляції, де кожен виконує роль представника різних груп населення у великому місті (місцева влада, бізнес, громадські організації тощо). Цей підхід дозволяє студентам краще зрозуміти соціальні аспекти урбанізації та розвинути навички ефективного спілкування і прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.

Дослідницьке навчання, яке передбачає активне залучення здобувачів вищої освіти до проведення наукових досліджень, є ще одним важливим компонентом підготовки майбутніх учителів географії. Даний підхід не лише сприяє формуванню глибоких знань у студентів, але й розвиває їхні аналітичні здібності, вміння працювати з науковою літературою, обробляти та інтерпретувати дані, що є ключовими навичками для сучасного педагога. Дослідницьке навчання також стимулює розвиток самостійності, ініціативності та відповідальності у студентів, оскільки вони активно беруть участь у всіх етапах наукового дослідження – від формулювання гіпотези та вибору методів дослідження до проведення експериментів і аналізу результатів.

Підхід дослідницького навчання активно використовується у освітніх компонентах «Фізична географія материків та океанів», «Фізична географія України», «Ландшафтознавство», «Загальне землезнавство», «Геологія з основами палеонтології», «Ґрунтознавство», на навчально-польових практиках, де здобувачі вищої освіти проводять польові дослідження, зокрема аналізують природні процеси, екологічні умови та вплив людської діяльності на довкілля. Польові дослідження є невід'ємною частиною таких дисципліни, оскільки дозволяють студентам безпосередньо спостерігати природні явища, збирати емпіричні дані та формувати власні висновки на основі реальних спостережень. Такі дослідження часто проводяться в різних географічних умовах, що дозволяє студентам ознайомитися з різноманіттям природних ландшафтів та їхніми

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

специфічними характеристиками. У межах курсів здобувачі вищої освіти досліджують такі явища, як ерозія ґрунтів, змінення рівня води в річках, динаміка берегової лінії, процеси формування рельєфу, зміни в ландшафтах або вплив кліматичних змін на біорізноманіття регіону. Важливо, що студенти не лише збирають дані в польових умовах, але й вчаться аналізувати їх за допомогою сучасних інструментів, таких як геоінформаційні системи, дистанційне зондування Землі, статистичний аналіз та моделювання. Водночас це дозволяє їм отримати практичні навички роботи з технологіями, що є надзвичайно важливими у сучасній географічній науці та освіті. Крім того, дослідницьке навчання сприяє формуванню екологічної свідомості у майбутніх учителів, адже під час польових робіт вони стикаються з реальними екологічними проблемами, такими як забруднення води та ґрунтів, деградація ландшафтів, втрата біорізноманіття тощо. Усвідомлення цих проблем та пошук шляхів їхнього вирішення в рамках наукових досліджень допомагає студентам зрозуміти важливість збереження природного середовища та формує у них відповідальне ставлення до навколишнього світу, яке вони зможуть передати своїм майбутнім учням. Отже, дослідницьке навчання у підготовці майбутніх учителів географії не тільки забезпечує їх необхідними знаннями та навичками, але й розвиває ключові компетентності, необхідні для успішної педагогічної діяльності, а також формує ціннісні орієнтири, що визначають екологічно відповідальну поведінку. Наприклад, у рамках курсу студенти можуть брати участь у дослідженні змін ландшафтів під впливом антропогенної діяльності на певній території. Вони збирають і аналізують дані, використовують географічні інформаційні системи для обробки інформації та формують власні висновки щодо стану та перспектив розвитку досліджуваної території. Такий підхід дозволяє студентам оволодіти методологією наукових досліджень та розвинути

навички критичного аналізу, що є ключовими для безперервного професійного розвитку.

Удосконалення освітніх програм, спрямованих на підготовку майбутніх учителів географії, є ключовим завданням для забезпечення їхньої здатності до безперервного професійного розвитку. Цей процес потребує врахування сучасних викликів, які постають перед системою освіти, а також інтеграції новітніх педагогічних підходів та технологій у освітній процес. На основі аналізу існуючих програм та практик можна запропонувати низку рекомендацій, що сприятимуть підвищенню ефективності підготовки майбутніх педагогів у контексті забезпечення їх готовності до БПР:

1. *Інтеграція міждисциплінарних підходів.* Розвиток міждисциплінарних знань і навичок є важливим компонентом сучасної освіти. Рекомендується включити в освітні програми курси, що інтегрують географію з іншими дисциплінами, такими як екологія, соціологія, економіка, інформатика тощо. Така інтеграція сприятиме формуванню комплексного бачення світу, здатності до аналізу складних взаємозв'язків між природними та соціальними процесами.

2. *Розширення практико-орієнтованого навчання.* Практико-орієнтоване навчання повинно бути ключовим елементом освітніх програм. Рекомендується збільшити кількість практичних занять та педагогічних практик у школах, що дозволить студентам безпосередньо застосовувати теоретичні знання на практиці. Важливим є також впровадження довготривалих практик, де студенти можуть працювати в реальних умовах шкільного середовища, що сприятиме глибшому розумінню педагогічної діяльності та підготовці до професійних викликів.

3. *Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).* Для підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного розвитку необхідно посилити роль ІКТ в освітніх програмах. Це включає як освоєння

сучасних програмних засобів для географічних досліджень, таких як геоінформаційні системи (ГІС), так і використання ІКТ у викладацькій діяльності. Рекомендується розробити спеціалізовані курси або модулі, присвячені навчанню використанню ІКТ для створення навчальних матеріалів, проведення дистанційного навчання, а також для пошуку та аналізу інформації в мережі Інтернет.

4. Розвиток рефлексивних навичок та самооцінки. Важливою складовою підготовки майбутніх учителів є розвиток їхніх рефлексивних навичок, що включає здатність до самоаналізу, самооцінки та планування власного професійного розвитку. Рекомендується включити в освітні програми курси або тренінги з рефлексивної практики, де студенти матимуть можливість аналізувати власний досвід, визначати свої сильні та слабкі сторони, а також формулювати цілі для подальшого професійного зростання. Такий підхід сприятиме формуванню у майбутніх учителів звички до постійного самовдосконалення та вдосконалення їхньої педагогічної майстерності.

5. Підтримка наставництва та співпраці з досвідченими педагогами. Наставництво є важливим елементом професійного розвитку молодих учителів. Рекомендується створити систему наставництва, де досвідчені педагоги допомагатимуть студентам у процесі їхнього навчання, надаючи консультації, поради та підтримку у розв'язанні педагогічних проблем. Така співпраця сприятиме не лише професійному зростанню студентів, але й формуванню у них почуття професійної відповідальності та готовності до викликів, що виникають у процесі педагогічної діяльності.

6. Запровадження системи безперервного професійного розвитку. Після завершення формальної освіти важливо забезпечити можливості для безперервного професійного розвитку вчителів. Рекомендується розробити програми післядипломної освіти, курси підвищення кваліфікації, а також

створити платформу для обміну досвідом між педагогами. Ці заходи дозволять вчителям оновлювати свої знання та навички відповідно до сучасних тенденцій в освіті, а також підтримувати високий рівень професійної компетентності упродовж усієї кар'єри.

7. Акцент на екологічну освіту та сталий розвиток. У контексті глобальних викликів, таких як зміна клімату, втрата біорізноманіття та екологічні кризи, важливо приділити особливу увагу Цілям сталого розвитку до та екологічній освіті у підготовці майбутніх учителів географії. Рекомендується інтегрувати в освітні програми курси з екологічної освіти, сталого розвитку та управління природними ресурсами. Це сприятиме формуванню у майбутніх учителів географії екологічної свідомості та здатності навчати учнів принципам екологічно відповідальної поведінки.

Висновки. У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій, вища педагогічна освіта відіграє ключову роль у підготовці фахівців, здатних адаптуватися до швидких змін в освітньому середовищі. Особливо актуальним є питання підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного розвитку, що включає не лише формування професійних компетентностей у ході навчання у ЗВО, але й підготовку до самостійного професійного вдосконалення впродовж усього життя.

Використання інноваційних педагогічних технологій, інформаційно-комунікаційних технологій, проблемно-орієнтованого навчання, інтерактивних методів та дослідницького навчання у процесі підготовки майбутніх учителів географії забезпечують студентам можливість не лише отримувати сучасні знання, але й розвивати навички критичного мислення, самоорганізації та роботи в команді, бути готовими до безперервного професійного розвитку, що дозволить майбутнім учителям географії успішно адаптуватися до змін у

професійному середовищі та постійно вдосконалюватися у своїй педагогічній діяльності.

Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення освітніх програм спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх учителів географії та забезпечення їхньої готовності до безперервного професійного розвитку. Інтеграція міждисциплінарних підходів, розширення практико-орієнтованого навчання, використання ІКТ, розвиток рефлексивних навичок, підтримка наставництва та створення системи безперервного професійного розвитку є ключовими елементами, котрі дозволять підготувати компетентних, відповідальних та професійно активних педагогів, здатних ефективно реагувати на виклики сучасного освітнього середовища.

Подальші дослідження у сфері вдосконалення освітніх програм спеціальності «Середня освіта (Географія)» будуть присвячені дослідженню ефективності застосування цифрових інструментів у формуванні професійних компетентностей студентів, особливо у контексті розвитку їхньої цифрової грамотності. Зокрема, таке дослідження буде проведено у ході упровадження в освітній процес закладів вищої освіти освітнього компоненту «Цифрова грамотність майбутніх учителів географії».

Список використаних джерел

1. Desimone, L. M., & Garet, M. S. (2015). Best practices in teachers' professional development in the United States. *Psychology, Society & Education*, 7(3), 252-263. <https://doi.org/10.25115/psye.v7i3.515>.
2. Fernandes, S., Araújo, A. M., Miguel, I., & Abelha, M. (2023). Teacher Professional Development in Higher Education: The Impact of Pedagogical Training Perceived by Teachers. *Education Sciences*, 13(3), 309. <https://doi.org/10.3390/educsci13030309>.

3. Kryshinets-Andialoshii, K. O. (2021). Організаційно-педагогічні умови формування розвиваючого середовища закладу загальної середньої освіти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», (1(48), 199–203. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.199-203>.

4. Nosachenko, V. M. (2022). Indicators, criteria and levels of readiness of future geography teachers for continuous professional development. Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools, 84, 55-60. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.84.8>.

5. Nosachenko, V. M. (2022). Теоретичне обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. Professional Education: Methodology, Theory and Technologies, 15, 188-206. <https://education-journal.org/index.php/2022/15>.

6. Ping, C., Schellings, G., & Beijaard, D. (2018). Teacher educators' professional learning: A literature review. Teaching and Teacher Education, 75, 93-104. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.06.003>.

7. Khan, S. (2014). A Model for Integrating ICT Into Teacher Training Programs in Bangladesh based on TPCCK. International Journal of Education and Development using ICT, 10(3). Retrieved from <https://ijedict.dec.uwi.edu/viewarticle.php?id=1234>.

8. Ravhuhali, F., Kutame, A. P., & Mutshaeni, H. N. (2015). Teachers' Perceptions of The Impact of Continuing Professional Development on Promoting Quality Teaching and Learning. International Journal of Educational Sciences, 10(1), 1-7. <https://doi.org/10.1080/09751122.2015.11890332>.

9. Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2017). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. Educational Psychologist, 37(2), 91-105. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3702_4.

10. Garet, M. S., Porter, A. C., Desimone, L., Birman, B. F., & Yoon, K. S. (2016). What makes professional development effective? Results from a national sample of teachers. *American Educational Research Journal*, 38(4), 915-945. <https://doi.org/10.3102/00028312038004915>.
11. Desimone, L. M. (2009). Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures. *Educational Researcher*, 38(3), 181-199. <https://doi.org/10.3102/0013189X08331140>.
12. Адобовська М. В. Підготовка майбутніх учителів географії до професійної діяльності із застосуванням інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2020. 286 с.
13. Вішнікіна Л., Самойленко В. Застосування сучасних засобів навчання у підготовці майбутніх учителів географії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць*. Вип. 1(21), ч. 1, 2020. С. 39-47.
14. Ткачук Н. М. Підготовка майбутніх учителів географії до реалізації STEM-освіти в шкільному курсі економічної і соціальної географії України. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип. 3, ч. 2, 2021. С. 202-20
15. Чубрей О. С. Авторська технологія підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Інноваційна педагогіка*. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2019. №18, Т. 1. С. 129-132.